

El camp literari en l'era digital: el cas de l'assaig¹

GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ

Universitat de València
Goncal.lopez-Pamplo@uv.es

Resumen: Diferentes estudiosos han puesto de manifiesto las similitudes entre los blogs y el ensayo, en particular el diario. Esto nos lleva a considerar su estatus literario y a preguntarnos en qué medida deben ser estudiados dentro de la llamada literatura digital. A partir de la idea de *campo literario* formulada por Pierre Bourdieu, se propone un concepto análogo, el de campo digital, regido por normas compartidas con el anterior, pero, al mismo tiempo, por reglas nuevas y autónomas. El análisis de la interacción entre ambos campos permitirá extraer conclusiones sobre la función que ejercen estas propuestas en la sociedad actual. Como prueba de ello, el artículo analiza el caso de *La catòsfera literària*, una antología publicada en forma de libro a partir de la selección de 100 entradas procedentes de 100 blogs diferentes.

Palabras clave: literatura digital, ensayo, blogs, autoficción.

Abstract: Different scholars have highlighted the similarities between blogs and essay, above all the diary. This leads us to consider their literary status and wonder to what extent they must be studied within the so-called digital literature. From the idea of *literary field* put forward by Pierre Bourdieu, it is proposed a similar concept, the digital field. Although it is governed by norms shared with the former, there are new and autonomous rules as well. The analysis of the interaction between both fields will draw conclusions about the function that these proposals perform in today's society. As a proof, the article analyzes the case of *La catòsfera literària*, an anthology published as a book and containing a selection of 100 entries from 100 different blogs.

Keywords: electronic literature, essay, blogs, autofiction.

¹ Aquest treball s'inscriu en el projecte d'investigació «La ironía en la literatura catalana de la posguerra a nuestros días: entre la modernidad y la posmodernidad», reconegut pel Ministeri d'Educació i Ciència amb l'ajuda FFI2008-00230.

1. PREGUNTES NOVES PER A QÜESTIONS VELLES

El desenvolupament del paradigma comunicatiu associat a les tecnologies de la informació i la comunicació —en el qual estem totalment immersos actualment— ha contribuït al naixement de formats de publicació que, alhora que reclamen el seu propi estatus, qüestionen els formats precedents. Aquest canvi ha provocat un sotrac del qual encara no ens hem recuperat i existeixen raons fonamentades per a pensar que l'impacte ha de ser durador i més intens a mesura que passe el temps. Si ens limitem al tema que ens ocupa, fa pocs anys no podríem imaginar que a hores d'ara estaríem parlant de l'entitat del blog com a possible espai per a literatura i en particular per a una de les formes de l'assaig, el diari. L'existència mateix dels blogs, encara que retrospectivament ens pugui semblar un desenvolupament lògic d'Internet, era inconcebible des del nostre horitzó d'expectatives. Totes aquestes evolucions ens demanen una reflexió profunda sobre determinades qüestions, la majoria clàssiques en la història de la teoria de la literatura, que poden veure's transformades substancialment.

Així, en aquestes pàgines em proposec esbossar algunes idees, i llançar algunes hipòtesis, sobre un tema especialment complex. Em referisc a la qüestió del cànon i, en particular, a la relació entre cànon literari i blogs. La hipòtesi que plantejo és que els blogs reben una pressió —que podríem anomenar *canònica*— des d'angles molt diferents: des d'instàncies acadèmiques i editorials fins a sistemes de selecció de continguts a Internet (pense, sobretot, en els cercadors i els marcadors socials).

Abans de desplegar els arguments que sostenen aquesta hipòtesi, convé delimitar com entendrem la idea de cànon. A grans trets, seguiré les consideracions de Pozuelo (2000) al voltant d'aquesta qüestió: el cànon és un concepte inestable, canviant al llarg del temps i en funció de l'escola crítica que el conceptualitza i, per tant, no és possible —ni legítim— reduir-lo a una definició única. Tanmateix, existeixen plantejaments que poden resultar més satisfactoris i, sobretot, més operatius que uns altres. Per exemple, davant de la coneguda afirmació de Bloom que el cànon es basa en l'originalitat intrínseca d'una determinada obra literària², trobe molt més suggerent la manera com Pozuelo (2000, 105) aplica algunes reflexions de Pierre Bourdieu (2002) sobre el camp literari a l'àmbit específic del cànon.

En efecte, encara que Bourdieu no pretén abordar la qüestió del cànon directament, sinó un assumpte de molt més abast, Pozuelo posa de manifest que es tracta d'una aportació que ens dóna llum al voltant del funcionament dels processos pels quals es seleccionen i es fixen unes obres determinades en un període concret de la història d'una cultura. Per exemple, l'afirmació que la història del camp literari «*es la historia de la lucha por el monopolio de la imposición de las categorías de percepción y de valoración legítimas*» (Bourdieu 2002: 237) ens porta a la conclusió que el cànon és un producte d'aquesta imposició i, de més a més, un element clau d'aquesta lluita. Una lluita, d'altra banda, que

² «*All strong literary originality becomes canonical.*» (BLOOM, Harold (1994). *The Western Canon*. Londres: Papermac).

Bourdieu situa com a motor de la història del camp: «hacer época *significa indisolublemente* hacer existir una nueva posición *más allá de las posiciones establecidas*, por delante de estas posiciones, en vanguardia, e, *introduciendo la diferencia, producir el tiempo*.» A partir d'aquestes coordenades, entenem el cànon com el resultat d'una estratègia que té a veure amb els processos de selecció i fixació d'aquelles característiques que, partint de les qualitats aparentment objectives del text, contribueixen a consolidar les posicions de poder en el camp literari, com també les formes de comportament dels seus ocupants i els moviments d'entrada o eixida que s'hi produeixen.

Una vegada delimitat el concepte, podem demanar-nos quines característiques ha de tindre un bon diari des del punt de vista del cànon o, dit d'una manera menys taxativa, quins elements configuren la poètica del diari i en quines aportacions concretes això es manifesta de manera més reeixida.

Atesa la naturalesa ambigua de diaris i dietaris, es tracta d'una pregunta que ja ha suscitat aportacions teòriques importants, entre les quals m'agradaria destacar l'aportació d'Anna Esteve (2007) al voltant del dietari català actual i l'anàlisi sistemàtica de l'assaig com a gènere literari de José Luis Gómez-Martínez (1981). No em detindré, per tant, a considerar si els blogs responen o no a les característiques que aquests autors atribueixen, respectivament, als dietaris en particular i a l'assaig en general. Em limitaré a constatar la idea que el blog, per les seues característiques formals (López-Pampló 2007) és especialment susceptible de convertir-se en un espai possible per a l'assaig i, sobretot, per al dietari.

Aquesta afirmació, tanmateix, ens porta a una tercera idea, amb la qual acabaré aquesta llarga introducció. Com he dit al començament, el blog és un fenomen recent, amb poc més de vuit anys de recorregut, i un dels primers mitjans nadius d'Internet (López 2005: 135). Des del començament ha demostrat ser un format de publicació versàtil que no es pot reduir a una definició genèrica, fora de la coneguda afirmació que el presenta com una pàgina web, de caràcter generalment subjectiu, amb una sèrie d'entrades datades disposades en orde cronològic invers. És comprensible que molts d'aquests blogs no tinguen res a veure amb la literatura, però que molts altres, en canvi, sí que tinguen aquell *aire de família* que, com diu Adell (2005: 102) parafrasejant Genette i Wittgenstein, tenen totes aquelles coses que són, alhora, la literatura. Així, en la mesura que és una publicació electrònica, i en la mesura que el considerem com un espai possible per a la literatura, el blog és susceptible d'incloure's en el marc de la literatura digital.

Fins ací, el raonament sembla prou consistent, però si hi aprofundim una mica no tardarem a adonar-nos que provoca molts dubtes. El primer, evidentment, és la consideració que ens ha de merèixer allò que acabem d'anomenar *literatura digital* —o literatura hipertextual, com també en diuen. A grans trets, podem fer bona l'afirmació que és aquella literatura que es publica en un suport electrònic i que, en conseqüència, es basa en una arquitectura hipertextual, és a dir, en una sèrie de nodes units entre ells de manera no seqüencial (Vega: 2003, 9), cosa que fa que aquests productes no es puguin imprimir. Més encara, l'hipertext és una noció profundament amenaçadora per a la mentalitat prèvia al

canvi de paradigma comunicatiu provocat per Internet —una mentalitat que és encara l'habitual, com no podia ser d'altra manera. Com diu Tolve (2003: 37), «*para los que se han criado en la fe de la perdurabilidad de la palabra impresa, el texto electrónico parece inestable y epistemológicamente poco aprehensible*». Si fem un pas més enllà, ens adonem que aquesta inestabilitat provoca un replantejament profund de la mateixa noció de cànon. D'acord amb Blanco (2003: 68), «*se puede decir más veces, pero no más claro: el concepto de hipertexto, en su sentido recto, dinamita la noción de canon como tal*».

En efecte, si el cànon té com a objectius principals la selecció i la fixació, la multiplicitat i el moviment inherents a l'hipertext els compliquen terriblement. Perquè, per dir-ho en termes de Bourdieu, l'hipertext capgira gran part dels *habitus* propis del camp literari i porta a les seues fronteres les regles d'un camp nou, el digital, que amenaça d'assimilar-lo, no només per allò que comparteixen, sinó pel que el camp digital té d'inclusiu, de dominant, en el paradigma comunicatiu actual. En última instància, l'hipertext, com a ariet del nou camp, replanteja d'una manera nova la vella pregunta sobre l'essència de la literatura. Al marge de la impossibilitat de respondre, aquest qüestionament té uns efectes pràctics considerables, perquè afecta directament les categories de percepció i valoració legítimes que determinen les regles del camp literari —i, com suggerirem després, no només d'aquest camp. A partir d'una combinació de les reflexions de Bourdieu (2002) i Adell (2005), podem afirmar que, si assumim la literatura digital com un subgènere dins de l'etiqueta de literatura, estarà sotmesa a les regles del camp literari —també, clar, a les regles de subversió o modificació d'aquest camp, a allò que Bourdieu (2002: 347) anomena *l'espai dels possibles*. En canvi, si l'entendem com una manera diferent de *ser* literatura, tan diferent que pesa més l'adjectiu *digital* que el nom *literatura*, haurem de considerar-la més en el camp digital que no en el literari.

2. ENTRE EL CAMP LITERARI I EL CAMP DIGITAL

Com poden haver comprovat, he llançat ací la noció de *camp digital* com a analogia de la idea de Bourdieu de camp literari o, millor dit, com a aplicació de la seua idea de *camp* —en realitat molt àmplia— a les relacions socials mediades per un ordinador. No és la primera vegada que s'estableix aquesta comparació, però tampoc s'hi ha aprofundit excessivament. Encara que siga un poc agosarat, em sembla que es tracta d'un fet que apunta a la idea que el camp digital encara es troba en una fase inicial, és a dir, que aquells que ens interessem per estudiar-lo, si més no a partir de les idees de Bourdieu, ens trobem, si fa no fa, davant la gènesi d'un camp nou.

Evidentment no es tracta ara de plantejar quines són les regles d'aquest camp, sinó de destacar alguns fenòmens que demostren la relació entre allò literari i allò digital, una relació inevitable, en la qual col·lisionen hàbits i comportaments, creences i pràctiques d'allò més diverses. Més encara, limitarem el nostre propòsit a descriure en quina mesura un format de publicació digital (els blogs), que s'assembla molt a una de les formes de l'assaig (els dietaris), pateix la pressió de les forces dels dos camps: el literari, d'una banda, i el digital, de

l'altra. Atés que ens centrem, sobretot, en la idea de cànon, haurem d'intentar descriure com es produeix una tibantor entre els agents reticents a la inclusió dels blogs en el camp literari i els partidaris d'aquest moviment. Perquè dotar als blogs de legitimitat per a entrar en aquest camp implica un primer pas en la seua consideració canònica —en la seua selecció i, el que és més delicat, la seua fixació.

Si aparquem per un moment l'enfocament sociològic de Bourdieu i mirem de fixar-nos exclusivament en els trets formals dels blogs, haurem d'acceptar que responen en molts casos, com ja he insinuat més amunt, a la caracterització del dietari actual feta per Esteve (2007). Des d'aquest punt de vista, trobem uns elements més o menys objectius que justifiquen que els blogs siguen, si més no, susceptibles de merèixer un examen canònic des de la perspectiva del dietari literari —siga quin siga el resultat. Tornant al plantejament de Bourdieu, molts agents del camp literari han fet gestos que apunten en aquesta direcció. L'atenció creixent que susciten els blogs en els departaments universitaris de literatura o en diferents plataformes crítiques n'és una prova excel·lent (Madrenas; Ribera 2007). Això fa que adquirisquen un valor simbòlic notable, però alhora trobem nombrosos exemples que demostren que també tenen un cert valor comercial: no són poques les editorials d'arreu del món que han publicat llibres a partir de blogs, i no són pocs els autors que han aconseguit popularitat (fins i tot internacionalment) gràcies als seus blogs.

Aquesta *popularitat* és una de les claus de volta de la qüestió. Si en lloc de dir-ne popularitat en diem *legitimitat*, ens adonarem que les normes que regulen la valoració que una determinada proposta mereix en el camp literari són ben diferents de les que mereix en el camp digital. Comprendre els mecanismes compartits i, alhora, entendre les raons de la divergència, ens permetrà analitzar els fenòmens d'exclusió i comunicació entre els dos camps. Ara bé, la manera de seleccionar i relacionar els continguts pròpia de la blogosfera (o, més ben dit, de la Web 2.0), genera formes de classificació que no responen al que s'espera de les regles del camp literari i que contribueixen a subratllar l'adjectiu *digital* i a minimitzar el nom *literatura* quan parlem de blog.

El terme Web 2.0³, al qual acabem de fer referència, serveix per a definir l'estat actual de la Web, basada en la interacció entre els usuaris, que creen els sistemes de gestió i publicació de continguts i que els comparteixen mitjançant xarxes socials d'abast universal. Els blogs, la Viquipèdia o Facebook són exemples clars del que estem dient. En aquest punt trobem una de les diferències clau entre el camp digital i el camp literari: en el camp digital qualsevol usuari pot ser emissor, qualsevol persona amb unes condicions d'accés bàsiques a Internet pot publicar-hi el que vulga, sense les restriccions que limiten l'entrada al camp literari. No cal dir que, potencialment, això provoca una inflació de continguts que desborda qualsevol perspectiva. Davant la possibilitat de la saturació i el desordre, s'imposa la necessitat de seleccionar i d'esmolar els nostres mecanismes crítics (Cassany 2006: 200). Amb la seua confiança en la «intel·ligència de les multituds» —un concepte que entusiasma i fa feredat alhora—, la Web 2.0 ha

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

permés el naixement d'estratègies col·lectives de selecció de continguts, basades en aplicacions informàtiques en línia, lliures i fàcils d'usar. És el cas, ben conegut, de Delicious⁴ o Diigo⁵, però també de molts altres. Prèviament hem de recordar que, tot i l'impuls d'aquests sistemes de marcatge social (*social bookmarking*⁶, en anglés), gran part dels usuaris d'Internet segueixen confiant en els resultats que proporciona un cercador general com ara Google o Yahoo. Que aquests resultats no depenen de les preferències dels usuaris, sinó d'uns poderosos càlculs informàtics que relacionen variables diverses per tal d'intentar oferir a l'internauta el resultat més aproximat a la seua cerca és cosa sabuda. Cal tindre ben present, per tant, el poder canònic d'aquests recursos i de les empreses que els controlen. Des d'aquesta perspectiva, el monopoli de les pràctiques legítimes dins del camp digital, encara que no pertany a Google o a Yahoo, depèn en gran mesura de la voluntat d'aquestes corporacions. Això té implicacions directes en l'àmbit literari: un blog de caràcter assagístic no apareixerà entre els primers resultats d'un cercador pels seus valors literaris, o per la seua proposta artística específica, sinó per raons més aviat mecàniques, com ara el nombre d'enllaços que conté a altres pàgines, l'allotjament en un servei gratuït i popular (Blogger, Wordpress, etc.) o la vinculació amb publicacions generalistes, com ara els diaris digitals.

En canvi, la rellevància que obté el mateix blog en un marcadore social sí que pot tindre relació amb allò que els usuaris perceben i no amb càlculs matemàtics i operacions estadístiques. De la mateixa manera que abans cada usuari desava les seues preferències en un llistat d'adreces d'interés, ara és possible publicar aquestes adreces en línia i compartir-les, per mitjà d'etiquetes que les classifiquen, amb altres persones. Un conjunt de persones reduït en el cas de l'assaig, però: aquests marcadors socials, en general, provenen del món anglosaxó i, en conseqüència, les llengües minoritzades, com també els assumptes minoritaris, tenen una visibilitat relativament limitada. Ara bé, com que la Web 2.0 permet una gran possibilitat de moviments, existeixen iniciatives de marcatge social adreçades directament a comunitats específiques, com és el cas de La Tafanera⁷, pensada per als usuaris de llengua catalana. Més conegut és el cas de Menéame⁸ —el qual, tot i que està en castellà, inclou referències a la cultura catalana. A banda, entre els cercadors generals i els marcadors socials, en trobem alguns especialitzats que tenen en compte les preferències dels usuaris, com és el cas de Technorati⁹, on trobem resultats provinents, majoritàriament, de blogs.

Totes aquestes possibilitats, que acabem d'esbossar precipitadament, posen de manifest els problemes teòrics que genera aquest nou paradigma comunicatiu. Calen treballs específics que estudien en profunditat les relacions entre aquestes xarxes socials i el mercat editorial, per exemple. L'impacte de Facebook o Twitter, últimament, ens obliga a preguntar-nos si, a pesar del seu potencial lliu-

⁴ <http://delicious.com/>

⁵ <http://www.diigo.com/>

⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Social_bookmarking

⁷ <http://latafanera.cat/>

⁸ <http://meneame.net/>

⁹ <http://www.technorati.com/>

re, aquestes xarxes no són sinó un amplificador d'allò que el mateix mercat considera legítim. En aquest cas, veuríem com les forces comercials del camp literari entren en el camp digital per tal d'aprofitar-se dels seus recursos. També ho podríem veure des de la perspectiva contrària: en quina mesura el mercat literari cedeix a la pressions dels usuaris de la xarxa i atén les seues preferències, manifestades per mitjà dels marcadors socials, per exemple? Aquesta cessió és una necessitat estratègica acceptada de bon grat o, per contra, és un accident que s'assumeix de mala gana?

Siga com siga, trobe que el camp digital, si és que el podem anomenar així, respon en gran mesura a les normes del discurs de la *plaza pública*, com suggereix Patrizia Calefato (2005: 116) a partir de la coneguda idea de Bakhtin. Com la *plaza bakhtiniana* —grotesca també—, Internet expressa una pluralitat de veus i llengües, una confusió de posicions socials i jerarquies on es barregen l'oralitat i l'escriptura, els estils col·loquials i les experimentacions lingüístiques més agosarades. Es tracta d'un espai en què sorgeixen comunitats noves, regides per normes encara canviants, que es comuniquen per mitjà de codis i gèneres discursius extraordinàriament inestables. Enmig d'aquesta plaça, en la qual, a poc a poc, també es desenvolupen pràctiques d'exclusió i control (pràctiques, en definitiva, de *delimitació* del camp), algunes veus reclamen una certa atenció per als blogs i el seu impacte en la literatura. Conèixer un exemple concret d'aquesta crida, saber en quins termes s'expressa i quin ressò obté és el que ens ocuparà fins al final d'aquest article.

3. EL CAS DE LA CATOSFERA LITERÀRIA

L'escriptor Toni Ibàñez s'ha convertit en un dels activistes més destacats a favor de la causa dels blogs en la literatura catalana. Si adaptàrem aquesta afirmació a l'enfocament teòric de la primera part d'aquest assaig, podríem dir que és una de les persones que, des de dins del camp literari, ha dut a terme una activitat més intensa per a comunicar-lo amb el camp digital. Al marge de les seues iniciatives estrictament personals (moltes de les quals posen de manifest la connexió entre blogs i dietaris), vull destacar ara que Ibàñez és el principal promotor d'un llibre que ha obtingut un ressò important gràcies al fet que es presentà com la «primera antologia de blogs en català». *La catosfera literària*, publicada l'any 2008 per l'editorial Cossetània, de Valls, exhibeix de manera clara les seues credencials en el títol: el terme *catosfera*, que ha merescut una entrada pròpia en la Viquipèdia, és una proposta del mateix Ibàñez per a denominar tots aquells blogs escrits en català. Fins ací, cap problema; el blog és un format de publicació basat en textos i aquests han d'estar escrits en alguna llengua. Per tant, el terme *catosfera*, no del tot eufònic, però certament descriptiu, ens serveix per a sintetitzar la idea de blogosfera en català. L'adjectiu *literària*, en canvi, ens remet als problemes que havíem associat al concepte de *literatura digital*: en aquest cas, *catosfera* pressuposa l'adjectiu *digital*, però no, evidentment, el nom *literatura*. Davant d'això, el llibre coordinat per Ibàñez intenta donar arguments que justifiquen la consideració literària d'una sèrie de blogs escrits en català. Que aquest valor literari es pugui associar a l'assaig en general i al dieta-

ri en particular és una qüestió que, tot i que el mateix Ibàñez la tracta en el llibre, no centra ni de bon tros els esforços argumentatius del conjunt de la proposta.

La catosfera literària és una antologia que inclou cent entrades de cent blogs diferents. Una cerca per la Xarxa ens permetria reconstruir el procés de selecció de les entrades amb una notable precisió cronològica. Sense entrar en aquesta qüestió, em limitaré a constatar que Ibàñez, a partir de les primeres *Jornades de la Catosfera* (celebrades a Granollers al començament de 2008) va promoure una crida perquè li enviaren entrades de blogs, a partir de les quals un grup de persones faria la tria que finalment apareix al llibre. No cal dir que ací trobem dues estratègies que aprofiten, respectivament, les possibilitats del camp digital i del camp literari. La primera, obrir una convocatòria pública a través d'Internet, es beneficia de la llibertat de la Xarxa, de la possibilitat d'actuar-hi sense limitacions externes i d'arribar fàcilment a un gran nombre d'usuaris, molts dels quals no pertanyen, ni de bon tros, al món literari. La segona pertany plenament al camp literari i no és sinó una vella estratègia de posicionament: llançar una antologia que, al marge de la qualitat de cada un dels textos antologats, adquireix valor en tant que proposta, en tant que, per dir-ho en termes de Bourdieu (2002, 237), *institució d'una diferència que pretén fer època*. *La catosfera literària*, al meu entendre, representa l'assalt d'un camp —el digital— a un altre —el literari— amb una consciència clara de quin és *l'instrument de ruptura* (Bourdieu 2002: 310): el potencial literari que presenten els blogs, capaços d'eixamplar els límits de la literatura com l'havíem coneguda fins ara. Aquesta és la idea principal que trobem en els textos amb més càrrega programàtica del llibre, com ara el pròleg de Biel Mesquida (no debades li reserven un lloc d'honor) o l'entrada del mateix Toni Ibàñez. Ambdós destaquen el gran potencial dels blogs com a espai d'escriptura lliure i, com diu Mesquida, provisional. Aquesta consciència del temps en l'escriptura és, sense dubte, una de les constants del dietari. Per això Ibàñez (2008, 88), amb un to propi d'un manifest —d'un discurs, de fet—, afirma: «Bloguejo tot deixant petjades virtuals, anotacions d'un dietari digital que s'està transformant en el meu *Opus Magnum*». La temporalitat esdevé clau en la mesura que implica un camí obert: el dietari és una obra tancada, fixa, acabada, mentre que el blog és una obra en marxa, que *es fa* en el temps i *és* en el temps. Lògicament, des de la perspectiva tradicional del cànon és molt difícil detindre un blog, cosa que explica que quasi tots els intents (i *La catosfera literària* no és l'excepció) que han consistit a imprimir una selecció d'entrades, de fragments que es poden aïllar i, per tant, fixar —despullats, per cert, dels seus atributs electrònics— hagen quedat reduïts a una condició que no era la seua originalment.

Quina necessitat hi havia de proclamar els valors literaris del blog en un llibre? Sense dubte, presentar al cor mateix del camp literari un argument *quantitatiu* (cent entrades, cent blogs, cent autors d'arreu dels territoris de parla catalana) que confirmara la potència d'aquest fenomen en el camp digital. Les diferents ressenyes que s'han publicat del llibre, l'atenció que, sense anar més lluny, mereix en aquestes pàgines, demostren que l'estratègia ha sigut reeixida: el camp literari se n'ha fet ressò i ha acceptat el repte proposat per un grup actiu de creadors de blogs. Que l'argument, de més a més, siga *qualitativament* vàlid és una qüestió que, per òbvies raons d'espai, deixarem per a una altra ocasió.

En quina mesura la iniciativa ha tingut èxit també en el camp digital? Si fem una ullada a Google¹⁰, veurem que els termes exactes «catosfera literària» donen 51.100 resultats. Caldria garbellar aquest resultat i posar-lo en relació amb diferents paràmetres (entre els quals hi ha el cronòlogic en un lloc destacat), per tal de veure quina presència real ha tingut el projecte durant aquests anys en les diferents xarxes socials que existeixen. Amb tot, també en aquest àmbit, el ressò de *La catosfera literària* és indiscutible. En línia amb el que acabem de constatar, també caldria un estudi molt detallat per veure en quina mesura els diferents blogs antologats són *populars* en les xarxes socials d'Internet un per un. Igualment, en el cas d'autors consagrats al marge d'aquestes xarxes —o abans del seu esclat—, com és el cas de Biel Mesquida, hauríem de veure en quin grau interaccionen les regles del camp literari i del camp digital en la divulgació de la seua obra i, més encara, en el seu posicionament estratègic en les relacions de legitimitat que es produeixen en cada camp.

Ben mirat, *La catosfera literària* és una iniciativa de lletraferits, una estratègia de posicionament doble que aprofita les regles dels dos camps als quals s'adreça. És un exemple simptomàtic, representatiu, però al capdavant insuficient. Necessitem investigar quines són les regles pròpies del camp digital, aquelles normes específiques que, prescindint de la preocupació del que és literari o no, al marge de qualsevol aspiració teòrica o programàtica, seleccionen la informació a Internet, estableixen paràmetres de popularitat i fan visibles propostes que, fins i tot de manera inconscient, tenen un extraordinari potencial literari. Al meu entendre, i en l'àmbit de l'assaig, que és el que ens ha ocupat ací, el camp digital pot aportar creacions d'allò més encoratjadores per a l'estudi de la ironia o l'autoficció, per exemple, si ens ho mirem des del punt de vista de la teoria de la literatura. Des d'un vessant més sociològic, aquests fenòmens ens aporten dades per a analitzar l'ecosistema comunicatiu actual, el discursos que el configuren i les estratègies que els delimiten i legitimen. Elements que cal tindre en compte, en definitiva, si volem comprendre com la literatura —o altres propostes afins— contribueix a definir la societat de l'era digital, en la qual sembla que haurem de viure encara durant una bona temporada.

BIBLIOGRAFÍA

- ADELL, Joan-Elies (2005). «Sobre la nueva condición de la textualidad literaria», dins BORRÀS, Laura, ed., *Textualidades electrónicas. Nuevos escenarios para la literatura*. Barcelona: UOC.
- BLANCO, Emilio (2003). «El canon en la era electrónica», dins VEGA, María José *et al.*, *Literatura hipertextual y teoría literaria*. Madrid: Marenostrum.
- BOURDIEU, Pierre (2002). *Las reglas del arte. Génesis y estructura del campo literario*. Barcelona: Anagrama. Traducció de Thomas Kauf.
- CALEFATO, Patrizia (2005). «La escritura/lectura electrónica en la 'plaza' de la red», dins BORRÀS, Laura, ed., *Textualidades electrónicas. Nuevos escenarios para la literatura*. Barcelona: UOC.

¹⁰ Consulta realitzada el dia 18 de maig de 2010.

- CASSANY, Daniel (2006). *Rere les línies, sobre la lectura contemporània*. Barcelona: Empúries.
- ESTEVE, Anna (2007). «Panoràmica de la dietarística catalana de l'últim terç del segle XX», dins BORJA, Joan *et al.*, *Diaris i dietaris*. València: Denes.
- GÓMEZ-MARTÍNEZ, José Luis (1981). *Teoría del ensayo*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.
- IBÁÑEZ, Toni, ed. (2008). *La catòsfera literària 08. Primera antologia de blogs en català*. Valls: Cossetània.
- LÓPEZ García, Guillermo (2005). *Modelos de comunicación en Internet*. València: Tirant lo Blanch.
- LÓPEZ-PAMPLÓ, Gonçal (2007). «Josep Pla, patró dels blogs?», dins BORJA, Joan *et al.*, *Diaris i dietaris*. València: Denes.
- MADRENAS, M. Dolors; RIBERA, Joan M. (2007). «Entre l'articulisme, la memòria i la indefinició genèrica: cap a un nou concepte de diari/dietari?», dins BORJA, Joan *et al.*, *Diaris i dietaris*. València: Denes.
- POZUELO, José María; ARADRA, Rosa María (2000). *Teoría del canon y literatura española*. Madrid: Cátedra.
- TOLVA, John (2003). «La herejía del hipertexto: miedo y ansiedad en la era tardía de la imprenta», dins VEGA, María José *et al.*, *Literatura hipertextual y teoría literaria*. Madrid: Marenostrom.
- VEGA, María José (2003). «Introducción a la literatura hipertextual», dins VEGA, María José *et al.*, *Literatura hipertextual y teoría literaria*. Madrid: Marenostrom.